

A Magyar Ellenállási Mozgalom Röpcédulázás Békéssámson községben az ötvenes években

„Mi, fiatalok összejöttünk a célból, hogy harcoljunk a kommunizmus ellen, mely hazánkat elnyomja, s rabságban tartja, s nemzeti függetlenségünk hagyományait nem tartja tiszteletben.”¹

Bevezetés

A második világháború befejeződése után egyértelművé vált, hogy Magyarország jövőjét a háborúban győztes nagyhatalmak közül az ország területéről a náciakat kiűző Szovjetunió fogja meghatározni. Magyarország politikai mozgásterét szűkre szabta a szovjet megszállás, a szuverenitás hiánya és a kíméletlen szovjetizálás. Magyarország a Szovjetunió befolyási övezetébe került, és ezt a nyugati nagyhatalmak is tudomásul vették. Az ország irányítását a szovjetek a hozzájuk feltétel nélkül hűséges magyar kommunista vezetőkre, elsősorban Rákosi Mátyásra bízták. A kommunista diktatúra kiépítése, majd megszilárdítása és működtetése állandó ellenségkereséssel és ellenséggyártással, az Államvédelmi Hatóság, vagyis a politikai rendőrség apparátusának és hatalmának mértéktelenre növesztésével járt. A személyi kultusszal párosult terror a társadalom egészét a rendszer ellenségévé tette, és az egyén kiszolgáltatottságát a hatalom az emberi, köztük a családi kapcsolatok fellazításával, a bizalmatlanság légkörének általánossá tételével is súlyosbította. Az információs monopólium biztosítása érdekében a hatalom zavarta a Magyarországra sugárzott külföldi rádióadásokat (BBC, Amerika Hangja, Szabad Európa Rádió), és üldözte azok hallgatóit. A tömeges és folyamatos üldöztetés miatt az országban eluralkodott a rettegés. 1953-ig az államvédelem nyilvántartásában 1,3 millió ember szerepelt, a bíróságok 650 000 magyar állampolgár ellen folytattak valamilyen eljárást, és 390 000 főt ítélték el, közülük több száz főt végeztek ki. A hatalom harcban állt a társadalommal, pedig a lakosság többsége csak titkon mert reménykedni a változásban, a rendszer bukásában. Az államvédelem romantikus fiatalok bátor, de meggondolatlan szervezkedéseiből kreált rendszerellenes összeesküvéseket, a külföldre szökni próbálókat pedig hűtlenségi és kémperekben ítélték el.²

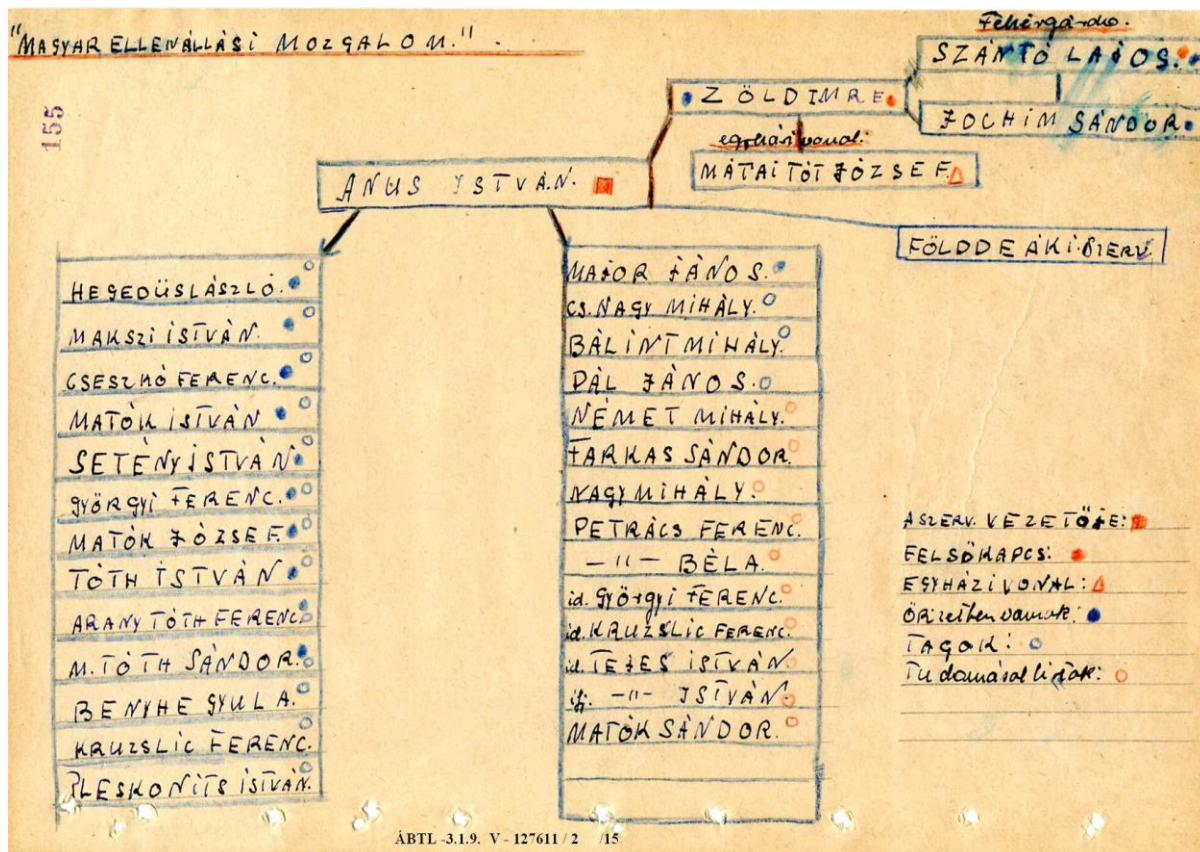
A rendkívül erős elnyomás nyilvánvalóan kiváltotta a magyar társadalom ellenállását, ami az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményeiben csúcsosodott ki. A berendezkedett kommunista diktatúra elutasítása is életre hívott szervezkedéseket a forradalmat megelőző években, ilyen volt többek között a Fehér Gárda, a Fehér Partizánok, a Kard és Kereszt Szövetség vagy a Nemzeti Ellenállási Mozgalom, illetve a dolgozatban tárgyalt Magyar Ellenállási Mozgalom is. Gyakran előfordult azonban, hogy a különböző ellenállási, szervezkedési és összeesküvési ügyeket az államvédelem a kiterjedt besúgóhálózata segítségével még azelőtt felfedte, hogy érdemleges üggyé válhatott volna. Számtalan esetben az is előfordult, hogy kínvallatással és hamis vallomás kicsikarásával duzzasztottak egy-egy ügyet olyan méretűvé és súlyúvá, amit már a szintén politikai befolyás alatt álló ügyészség és a bíróság is elfogadott. Nem volt ritka, hogy a teljes ügyet az ÁVH kreálta, gondoljunk itt a házkutatások során a gyanúsított lakhelyén eldugott fegyverekre. Utólag viszont pusztán a fennmaradt iratok alapján alig lehet megkülönböztetni a valós tényállást a vizsgálatot folytató államvédelmi tisztek által kitalált koholmányoktól. A politikai rendőrség csak 1951 eleje és 1953 júliusa között 7200 személyt vett őrizetbe politikai bűncselekmények miatt, és közülük 2166 fő volt olyan, akit államellenes szervezkedés miatt tartóztattak le. Ebben az időszakban évente 30 ezer és 50 ezer között mozgott a nyilvántartott ügynökök létszáma, és minden évben 10-12 ezer kicserélődött közülük.³

A Sztálin halála után a Szovjetunióban bekövetkezett események Magyarországon is éreztették a hatásukat. Gyökeres fordulatról azonban nem beszélhetünk, a társadalom egészére kiterjedő terroruralom alig enyhült. Az MDP Központi Vezetőségének 1953. június 27–28-án hozott határozata a törvénytelen ségek felszámolását tűzte ki célként, ez azonban nem valósult meg. Nagy Imre miniszterelnök leváltása és Rákosi Mátyás 1955-ben bekövetkezett megerősödése visszaadta az államvédelmi szervek megingott önbizalmát.⁴

A nemzetközi nagypolitika is befolyásolta az országban létrejövő szervezkedéseket. A folyamatosan érvényesülő háborús propaganda miatt az ország több pontján is várták a szervezkedések résztvevői a háború kirobbanását. A terror fokozódása, a szovjet jelenlét állandósulása és a társadalom erőszakos átalakítása miatt általános volt az elégedetlenség a rendszerrel szemben. A nemzeti ellenállási mozgalom csoportjai részben ezért, részben pedig az ÁVH velük szembeni befolyásolási szándéka miatt mutatnak annyi hasonlóságot, jóllehet a csoportok között alig létesült kapcsolat.⁵ Ilyen körülmények között született Békéssámszon községben a lelkes helyi fiatalok által létrehozott Magyar Ellenállási Mozgalom röpcédulázási és szervezkedési tevékenysége is, amelyet az államvédelmi szervek aztán hamarosan felderítettek.

A nyomozás története

1954. augusztus 24-én Budapesten egy „Fehér” fedőnevű ügynök jelentést adott Kovács Sándor államvédelmi alhadnagyának arról, hogy a munkahelyén felkereste Arany Sándor, a Zeneakadémia volt gazdasági igazgatója. Arany Sándor Arany Bálintnak, a már korábban felszámolt Magyar Közösség nevű szervezkedés egyik vezetőjének az öccse volt. Arany Sándor a személyes jellegű beszélgetés után gyanútlanul megmutatta az ügynöknek a Magyar Ellenállási Mozgalom röplapját, amellyel egy-két nappal korábban tele volt egész Angyalföld. A röplapon a mozgalom bejelentette, hogy hamarosan véget ér a munkásság szenvedése, ehhez pedig az érintettek támogatását kérte a titokzatos szervezet.⁶

Az államvédelmi szervek gépezete hamarosan működésbe lendült, és 1954. november 16-án összefoglaló jelentés készült az ügyről Marsó Gyula államvédelmi főhadnagy tollából. A jelentés szerint ismeretlen személyek 1951-től kezdve folyamatosan terjesztették a Magyar Ellenállási Mozgalom röpcéduláit, és körülbelül tizenhárom alkalommal szórták szét a lapokat Békéscsabán, Orosházán, Tótkomlóson, Mezőhegyesen, Szolnokon és Makón, később pedig Budapesten is. Ezenkívül postai úton is terjesztették egy alkalommal a röpcédulákat. A röplapokat részben ünnepek alkalmával, részben aktuális politikai események után szórták szét a terjesztők. Első alkalommal 1951. október 15-én Orosházán és Tótkomlóson léptek a nyilvánosság elé. Október 16-án pedig a tótkomlósi, az orosházi, a makói, a pitvarosi, a mezőkovácsházi és a kaszaperi tanácsi szervek vezetői postán is kaptak a röpcédulából. A borítékokat kézzel címezték, és feladóként a B. B. nevet jelölték meg. A békéssámsóni ellenállók a nyugati rádiók híreit hallgatva kaptak ötletet a címzésre, az adásokban gyakran nevezték Boda Bálintnak (B. B.) a kommunistákat. (Még 1949-ben Annus István Matók Istvánnal és másokkal együtt egy alkalommal a Nemzeti Parasztpárt helyiségében hallgattak nyugati rádióadásokat.) Annus István itt ismerkedett meg egyébként Zöld Imrével, aki később jelentős szerepet játszott a szervezkedésben.⁷

1952. február 4-e és 1953. augusztus 21-e között Békéscsaba, Orosháza és Mezőhegyes térségében találtak röplapokat, 1954. augusztus 19-én Budapesten a XIII. és a XXI. kerület területén, 1954. október 5-én a szolnoki vasútállomáson, 1954. október 22-én a Tótkomlósról Makó felé vezető országúton, 1954. október 28-án pedig Makó és Csanádapáca határában szórtak röplapokat.⁸

A különböző időszakokban készült röplapok előállítási módja lényegesen különbözött egymástól. A röpcédulák kezdetben egészen egyszerűek voltak, később a betűk kialakítása sokkal finomabb és kidolgozottabb lett, végül még díszítő elemeket is alkalmaztak a készítők. A röplapok előállításához használt betűket gumiból és linóleumból vágták ki, és különböző színű tintát használtak. A Magyar Ellenállási Mozgalom bélyegzője is háromféle betűtípusból állt. Korábban négy hasonló szervezkedés is volt a környéken, amelyek valóságalapját még az akkori államvédelmi szervek is kétségbe vonták: *„A fent említett négy szervezkedés valódi állását ma már nem tudjuk lemérni. A Békés megyei osztályon az említett szervezkedők közül igen sokat fizikai behatásokkal kényszerítettek a kihallgatók által leírt vallomások beismerésére. Igen sok ellentét mutatkozik a szervezkedésekben résztvevő személyek vallomásánál is.”*⁹ A verések hatására az egyik ilyen csoport tagjai magukra vállalták a Magyar Ellenállási Mozgalom röplapjainak a terjesztését is. Később ugyan a vallomásukat visszavonták, de egyiküket mégis bíróság elé állították, a másik két személyt pedig beszervezték ügynöknek.

Wiskes e-

"A Magyar Ellenállási Mozgalom Szervezeti Szabályzata."

- 1./ Mi fiatalok összejöttünk a célból, hogy harcoljunk a kommunizmus ellen, mely hazánkat elnyomja, s rabságban tartja, s nemzeti függetlenségünk, hagyományait nem tartja tiszteletben.
- 2./ Sorainkba jöhet minden olyan fiatal, ki szintén a mi célkitűzéseinket tartja szem előtt, s harcolni akar a fennálló társadalmi rend ellen.
- 3./ Az alapításkor bentlévő egyének a szervezet későbbi vezetőségi tagjai, vagyis a szervezkedés magját kell, hogy alkossák.
- 4./ A szervezetbe felvétel az alapító tagok útján történik.
- 5./ Amennyiben az alapító tag úgy látja, hogy barátja, vagy ismerőse, orientálódik ellenállási szervezkedés felé, s családi körülményei, baráti körének az ismerete a szervezet elveinek és felépítésének a szempontjából jó, úgy közli az otthonlévő tagokkal és kikéri véleményüket a beszervezését illetően.
- 6./ Hangsúlyozandó az, hogy a szervezet tagjai mivel önálló egyénileg is egészet kell, hogy alkossanak, tehát saját belátása szerint kell főleg mindenkinek cselekedni a tagfelvételek terén.
- 7./ Amennyiben a szervezet valamelyik tagja a beszerzés, vagy szervezeti munkája folyamán komolytanaságból, vagy egyéb saját megfontolatlanaságából kifolyólag lebuktatja a szervezkedést, úgy a jövőre nézve felelősséggel tartozik.
- 8./ A beszerzés úgy történik, hogy a belépés előtt ismertette lesz a szervezet eddigi munkája, s ha ezek után a felveendő tag hajlandó belépni, úgy felvétele már meg is történt.
- 9./ Ha a szervezkedés valamelyik tagja a munkák közben úgy látja, hogy nem akarja tovább a dolgokat csinálni, úgy joga van ezt a többieknél bejelenteni és félrelépni. Kötelessége azonban a legnagyobb titoktartással lenni.
- 10./ Amennyiben mód van rá, úgy a szervezkedés a kilépett tag után minden nyomot meg kell, hogy szüntessen, az általa végzett munkát a bentlévő tagok között kell felváltani lebukás esetére.
- 11./ A szervezetből automatikusan kilépettnak kell tekinteni azt a tagot, aki megnősül.
- 12./ Csak a tag kérésére lehet őt továbbra is munkában tartani.
- 13./ A szervezkedésbe bevonandó tagokat illetően vigyázni kell arra, hogy csak nőtlen, független egyéneket szervezzenek be, így egy esetleges lebukás esetén a lebukás csak egyénekre korlátozódik.
- 14./ A szervezkedés ügyének állandó vitelére a szervezet összes tagjaiból álló összejövétel 5 tagú vezetőséget választ, mely az összejövetelek közötti munkák lefolyását irányítja és viszi.

15./ Az összejöveteleket havonként egyszer, vagy sürgős esetekben esténként kell összehívni.

16./ A szervezkedés papir és egyéb anyagi szükségleteinek fedezésére anyagi eszközökre van szükség.

17./ Az anyagi eszközök fedezete a tagdíjakból nyer alapot.

18./ A szervezkedés összes tagjai kötelesek havonként 10 ft. vagy ennél nagyobb összeg erejéig tagdíjat fizetni.

19./ A tagdíj legkisebb összeghatára 10 ft-nál kevesebb nem lehet.

20./ Amennyiben a szervezkedés összejövetele úgy látja, hogy további munkának nincs értelme, vagy a jelenlegi szervezkedés erre nem megfelelő, így kimondhatja a szervezkedés feloszlatását.

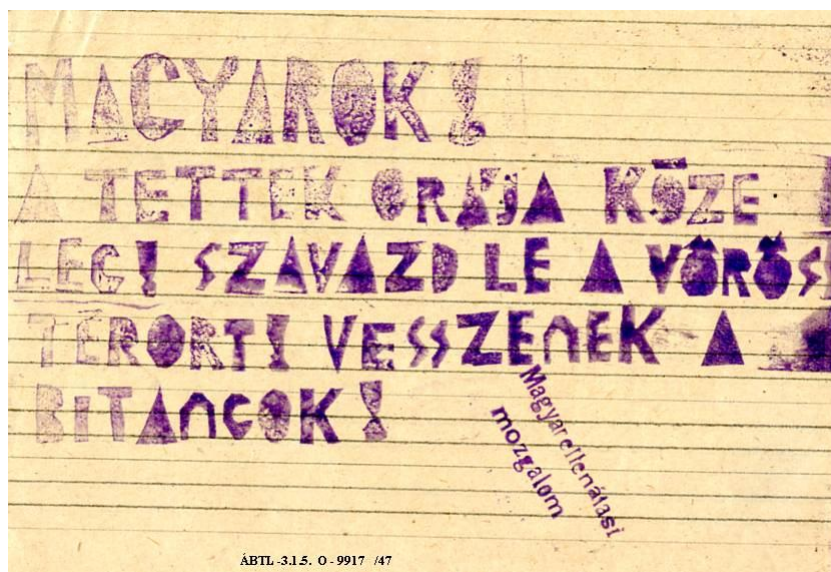
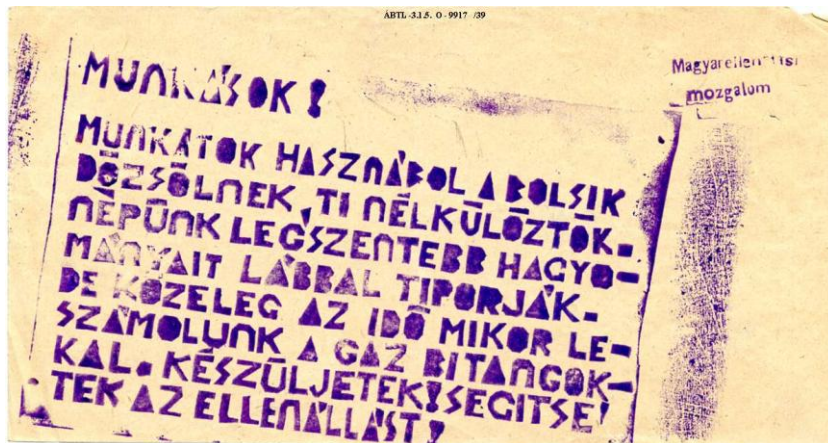
21./ Fenti szervezeti szabályzatot, az ezt jóváhagyó összejövétel elfogadja, s határozatba mondja ki, hogy minden egyes tagnak jóváhagyás végett el kell küldeni.

22./ A jövő politikáját illetően a szervezkedés egy egységes független magyar kormányzatot támogat, melynek a mi szerintünk leg egészségesebb irányzatát Kovács Imre mint politikai irányvonalát, Kéthly Anna pedig mint egyéni jellembeli irányvonalát tükrözi.

A szervezkedés elvet mindenfajta királypárti s volt Horthysta irányzatot, mint a magyar népre károsat.

Budapest, 1955. április 6.

Ifj. Annus István.

A folytatódó röpcédulázás felszámolása érdekében fokozottan figyelték az operatív szervek a Budapest és a Békéscsaba közötti levélforgalmat is. A szolnoki államvédelemmel ellenőriztették a borítékok kézírását, illetve felderítették, hogy ki vásárolt nagyobb mennyiségű levélpapírt az utóbbi időben. A békéscsabai közgazdasági technikumban végzett tanulók kézírását is átnézték, mert csak ebben az iskolában használták a megyében olyan gyorsírófüzetet, amit 1953-ban alkalmaztak a rölapok készítésénél. Adatokat szereztek be a Békés megyei vállalatoktól arról, hogy kik járnak gyakran vidékre, főleg a megye déli részére. A bejelentéseket, hálózati jelentéseket átnézték, nincs-e valamelyikben olyan adat, amely szervezkedésre utalhatott. A továbbiakban úgynevezett támadólagos operatív kombinációt akartak kidolgozni a nyomozás adatai alapján, ennek keretében 1954. november 16-a és 19-e között a fővárosi államvédelmi szervek operatív tisztjei kiszálltak Békés megyébe, és ellenőrizték azokat a vállalatokat, amelyeket megyei viszonylatban jelentősnek találtak. Többek között Mezőkovácsházán, Mezőhegyesen és Tótkomlóson is ellenőrzést végeztek.¹⁰ A Békés megyei beosztottak pedig összesen huszonegy vállalat dolgozóinak káderanyagát nézték át a kézírások egyeztetése céljából.¹¹

Újabb fordulatot jelentett az ügyben, hogy ismeretlen személyek 1954. november 25-éről 26-ára virradó éjszaka Budapesten, a Láng Gépgyárban is röpcédulákat terjesztettek, amelyek egyik része megegyezett az 1954. október 22-én Tótkomlóson terjesztett röpcédulával.¹² Az államvédelmi szervek összeállították azoknak a névsorát, akik a röpcédulázás idején a gyárban tartózkodtak. Kiválasztották közülük a Békés megyeieket, mivel korábban főleg ott terjesztették ezeket a rölapokat. Mindenkit kihallgattak, aki a szórásra vonatkozóan adatokkal szolgálhatott. Így jutottak el egy békéssámsóni születésű 19 éves fiatalember, Major János

nevéhez, aki az éjszakai műszak dolgozói közül egyedül volt Békés megyei származású. Több személytől is személyleírást kaptak az éjszaka látott emberekről, ezek egyike ráillett Major Jánosra. A további nyomozást kiterjesztették a munkahelyére, budapesti és békéssámsóni környezetére is, és politikai előéletének felderítését sem mulasztották el. A munkahelyére bevezették „Körmendi” fedőnevű ügynököt, Békéssámsónban pedig felvették a kapcsolatot egy „Pál Ottó” fedőnevű informátorral. Kiderítették, hogy a szolnoki röpcédulázás idején Major János átutazott Szolnokon, és a fővárosi lakhelye környékén is történt röpcédulázás 1954. augusztus 19-én.¹³ Az államvédelmi tisztek átnézték a gyár segédmunkásainak az anyagát is, és Major János iratait kiemelték. Ő korábban a mezőhegyesi cukorgyárban is dolgozott, ahol szintén volt már röpcédulázás. A személyleírás is illett rá tehát, amit az üzem munkásai adtak a röpcédula terjesztőjéről. A XIII. kerület Szobor. u. 11. szám alatt lakott, ez az úgynevezett Madarász-telep volt, amelyet korábban szintén megszórtak röpcédulával. Ugyanebben az albérletben lakott Farkas Andor békéscsabai fiatalember is. Békéscsabán, a jaminai városrészben szintén terjesztettek már hasonló röplapokat. Az operatív szervek elhatározták, hogy környezettanulmányt készítenek, valamint informátorral és ügynökkel „épülnek rá” Major Jánosra.¹⁴ A környezettanulmány keretében az államvédelmi tisztek 1954. december 2-án, az esti órákban elmentek Lengyel István, Major János és Klár József Ganz hajógyári munkások albérletébe, ahol konspirált beszélgetést folytattak a szállásadójukkal. *„Özvegy Pádár Ferencné korát meghazudtolva, igen fürge, víg kedélyű, öreg néni. Két szoba félkomfortos lakásban lakik, a belső szobában lakik ő egyedül, a konyha és a belső szoba között lévő nagyszobában lakik a három albérlője.”* A szállásadó igen kedvezően nyilatkozott az albérlőiről, dicsérte a magatartásukat.¹⁵

Ezután december 13-án korábbi munkahelyén, a Mezőhegyesi Cukorgyárban is nyomoztak utána, illetve a Békés megyei főosztályon átnézték az ügynöki és informatori hálózatot, hogy békéssámsóni hálózati tagot keressenek. Három személyt találtak, de csak a „Pál Ottó” fedőnevű volt rezidenst találták alkalmasnak a feladatra. Őt azért zárták ki korábban a hálózatból, mert a községi pártvezetőség tagja lett, így hivatalos kapcsolatként tartották számon a későbbiekben. „Pál Ottónak” azt a feladatot adták a vele folytatott beszélgetés során, hogy derítse fel Major János és közvetlen hozzátartozói személyi körülményeit, illetve szerezzék meg a Magyar Szabadságharcos Szövetség motoros tanfolyamán részt vevő békéssámsóni lakosok névsorát, ugyanis Major János korábban ilyen képzésre járt. Találkozót is megbeszéltek az informátorral december 16-ára, Tótkomlóra.¹⁶ A találkozó során „Pál Ottó” elmondta, hogy december 10-én felkereste Major János családját azzal az ürüggyel, hogy a szabadságharcos szövetség motoros szakosztályánál motorvezetői vizsgát lehet tenni, és Major János is leteheti a vizsgát, ha akarja. Major János édesanyja tájékoztatta, hogy a fia csak havonta egyszer szokott hazajárni, ezért nem fog vizsgát tenni.¹⁷

1955. január 6-án ismét jelentést adott „Pál Ottó”. Elmondta, hogy az ünnepek alatt újfent felkereste Majorékat, de Major Jánost most sem találta otthon, mert az éppen a barátjánál, ifj. Annus Istvánnál volt. Később azonban mégis beszélt vele, és ekkor Major János közölte, hogy most nem tud a motoros vizsgával foglalkozni, mert nincs rá ideje. A hivatalos kapcsolat ezután Annus István családjáról is tájékoztatta M. Tóth Károly államvédelmi főhadnagyot, akinek a jelentést adta. Most már azt a feladatot kapta, hogy kísérelje figyelemmel ifj. Annus István személyét, *„aki erősen számításba jöhet mint Major János felső kapcsolata”*.¹⁸ Ezek után Annus István felé irányult a nyomozás, mivel idősebb Annus Istvánt előzőleg már elítélték izgatás vádjával.¹⁹ Vidovszki István államvédelmi főhadnagy segítségével megállapították, hogy Annus István apja 1945 előtt községi másodjegyző, utána pedig községi főjegyző volt. 1948-ban izgatás miatt első fokon másfél év, másodfokon pedig két év börtönt kapott.²⁰ Az írásszakértő megállapította azt is, hogy ifj. Annus István kézirása megegyezik a röplapok borítékjain lévő kézírással.²¹

Az operatív szervek elhatározták, hogy „Békésiek” fedőnéven csoportdossziét nyitnak az ügy felderítése érdekében. Azt tervezték, hogy a „Körmendi” fedőnevű ügynököt és Major Jánost összeismertetik, és Ifj. Annus István mellé is ügynököt akartak bevezetni. Valamennyi felderített személyt szoros ellenőrzés alá vonták.²² 1955. január 14-én „Pál Ottó” jelentést

adott Annus István személyi körülményeiről. Elmondta továbbá, hogy az egyik barátja, Baranyi István lakására gyanúsán sok fiatal jár, akik valamilyen illegális tevékenységet folytatnak.²³

Közben az államvédelmi szervek Major Jánost áthelyeztették kocsikísérőnek „Körmendi” mellé, hogy ellenőrzés alá tudják vonni a célszemélyt. Vidéki kiszállásokat is akartak szervezni nekik, lehetőleg Orosházára és Békéssámsonra is, hogy „Körmendi” Annus Istvánnal is megismerkedhessen.²⁴

1955. február 3-án „Pál Ottó” jelentette, hogy megszerezte a békéssámsoni szövetkezet írógépezet az írásmintáját, illetve találkozott Cseszkó Ferencsel, Annus Istvánnal és Krizsán Sándorral is, és megittak egy féldecit a kocsmában, de érdemleges adatokat ekkor nem sikerült megtudnia, viszont azt közölte az operatív tiszttel, hogy Krizsán Sándor a Magyar Élet Pártja községi vezetőségének volt a tagja korábban.²⁵

A fővárosi államvédelmi szervek közben kiderítették, hogy Major János csoportvezetője a Gheorghiu-Dej Hajógyárban Tóth Imre békéssámsoni lakos volt, aki ekkor éppen a katonai szolgálatát töltötte.²⁶ „Körmendi” 1955. február 7-én jelentette, hogy siker koronázta az államvédelem törekvését, és Major János január 25-én gépkocsikísérőként a közvetlen munkatársa lett. Este bementek a kocsmába, és pertut ittak. Major János egyébként azért került másik munkahelyre a hajógyárból, mert a kívánalmakkal ellentétben csak 300 Ft Békekölcsönt jegyzett, és ezért más beosztásba helyezték, amit ő nem akart elfogadni, ezután hamarosan fegyelmi úton elbocsátották. Néhány nap múlva az ügynök Major János Budapesten tartózkodó rokonaival is megismerkedett, ekkor Major édesanyja február végére meghívta disznótorba Békéssámsonra.²⁷

„Körmendi” február 14-én ismét jelentést adott, amelyben tájékoztatta Györffy Tibor államvédelmi századost, hogy Major János a Dagály utcai italboltban teljesen a bizalmába fogadta, és elmondta neki, hogy tagja egy szervezkedésnek, amely 1951 óta működik. Elmesélte, hogy röpcédulát szórt szét a Láng Gépgyárban és a Dej Hajógyárban is az egyik alkalommal, amikor éjszakás volt. Újabb röpcédulázásokat is terveznek a társaival március 15-e, április 4-e és május 1-je előtt, amibe az ügynököt is be akarta vonni. A szervezkedés tagjairól is beszélt, illetve állítólag még a gyár felrobbantását is megemlítette távlati célként. Az operatív tiszt azt a feladatot adta az ügynöknek, hogy derítse fel a szervezkedés minden résztvevőjét, tudja meg az illegális nyomda rejtekhelyét, és kutassa fel a robbanóanyagot. Ugyanakkor intse óvatosságra Majort, hivatalos út keretében utazzon vele Békéssámsonra, és ismerkedjen meg Major János ottani kapcsolataival. Sikeres felderítés esetén meg akarták kezdeni a szervezkedés felszámolását.²⁸

Közben 1955. február 17-én „Pál Ottó” informátor is jelentést adott Süle András államvédelmi hadnagynak Békéssámsonon. Elmondta, hogy sógora, Kollár József végül nem tudott Annus Istvánék közvetlen közelébe költözni, mert a házba Annus Istvánné lánya, Setény Pálné fog beköltözni. A Magyar Szabadságharcos Szövetség községi motoros körének két vezetője volt, az egyik Kovács Lajos, a másik pedig Joachim Sándor. Mindketten ellenséges beállítottságúaknak számítottak. A lövész kör vezetője pedig Györgyi Ferencnek, a Nemzeti Parasztpárt egyik korábbi helyi vezetőjének a fia volt, aki szintén baráti kapcsolatban állt Annus Istvánnal.²⁹

„Körmendi” ügynök 1955. február 21-én jelentette, hogy február 17-én Békéssámsonra utazott Major Jánossal. Megismerkedett Annus Istvánnal, Cseszkó Ferencsel, Tóth Sándorral, Hegedűs Lászlóval és egy Pali nevű fiúval is. Annus feltárta előtte a szervezkedés céljait, és őt is beszervezték a tagok közé. Egyedül Cseszkó Ferencben működött az óvatosság ösztöne, és majdnem szóról szóra kitalálta a jövőt, hogy „Körmendi” fogja lebuktatni őket, mint az ÁVH beépített embere: *„Közben megérkezett Cseszkó Ferenc. Kifejtette, hogy ő az ÁVH-nál teljesített szolgálatot mint tizedes a Bajcsy Laktanyában, és ott sok mindent tanult. Személyemmel foglalkozva kijelentette, hogy tulajdonképpen még nem is ismerjük egymást. Bizalmatlanságát hangoztatva kijelentette, hogy például én ÁVH-nyomozó is lehetek, akit a*

Láng gépgyári szórás után bevitték a Láng Gyárba mint gépkocsivezetőt, és a szórással gyanúsított Majort felrakták mellé kocsikísérőnek, hogy összebarátkozva megtudják tőle dolgokat. Ezért nem is örült annak, hogy Majort áthelyezték kocsikísérőnek. Kijelentette: »Szép lenne, ha mind a hatan lebuknánk, de most már mindegy.« Ezután Majorhoz fordult, és félig tréfás hangon súlyosabb testi sértést helyezett számára kilátásba, amit majd a börtön udvarán séta közben fog megadni neki, ha személyem bekapcsolásával lebuktatta őket.”³⁰ Kezdetben Hegedűs László is bizalmatlan volt az ügynökkel. Hamarosan felengedett azonban, és közölte vele, hogy tulajdonképpen ő hozta létre a szervezkedést, és az iratait is ő őrzi egy katonaládában. Beavatták a közvetlen jövőre vonatkozó elképzelésükbe is az ügynököt: április 4-e előtt tízezer röpcédulát akartak Budapesten szétszórni.

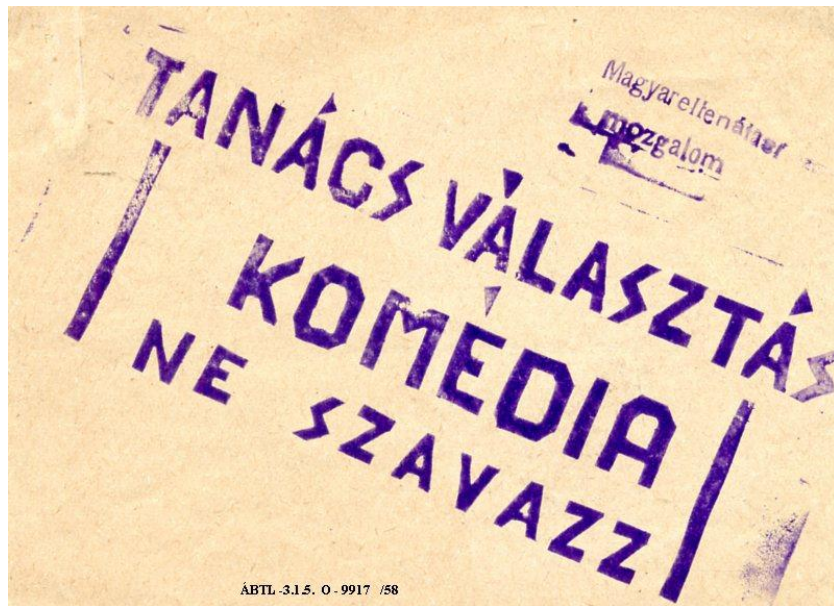
Az államvédelmi szervek teljes mértékben meg voltak elégedve a fejleményekkel. Elhatározták az ügynök kivonását, amire külön tervet dolgoztak ki, valamint előkészítették a szervezkedés felgöngyölítését, miután az összes tagot felderítették.³¹ „Körmendi” ekkor egyébként több napot töltött Békéssámszonon, és március 10-én jelentette Marsó Gyula államvédelmi főhadnagynak, hogy röpcédulákat is hoztak magukkal Major Jánossal közösen. Az ügynök azt a feladatot kapta, hogy Major Jánossal címeztesse meg a borítékokat, azokba tegyék bele a röpcédulákat, és egy előre megadott postaládába dobják be, hogy az államvédelmi szervek utána a postaládából ki tudják szedni a röplapokat, így azok nem kerülhettek illetéktelenek kezébe. Ugyanakkor az összes Békéssámszonon feladott levelet már régebben figyelték, a gyanúsakat pedig leellenőrizték.³²

A konspiratív felderítést veszélyeztette viszont a Békés Megyei Főosztály operatív helyettes vezetőjének, Dejcző őrnagynak a nyomozása, aki önállóan akarta az ügyet felgöngyölíteni. Túlságosan gyakran jelent meg a községben a megyei államvédelmi szervek Pobjeda gépkocsija, amire állítólag a szervezkedés vezetői is felfigyeltek. Az ügynök látogatása idején is feltűnt a faluban egy ilyen jármű. A Belügyminisztérium utasításán keresztül akarták a központi szervek Dejczőt távol tartani az ügytől.³³

A Belügyminisztérium Vizsgálati Főosztályának vezetője, Gerő Tamás államvédelmi őrnagy 1955. március 14-én határozott a letartóztatások megindításáról; Hegedűs László, Annus István és Cseszkó Ferenc ellen szervezkedés kezdeményezése és vezetése volt a gyanú, Arany Tóth Ferenc és Major János ellen pedig szervezkedésben való részvétel.³⁴ Annus István ellen március 14-én adta ki a letartóztatási és a házkutatási parancsot Marsó Gyula államvédelmi főhadnagy, amit Rajnai Sándor alezredes, a IV. Osztály vezetője is jóváhagyott.³⁵

Süle András államvédelmi főhadnagy találkozt tartott Békéssámszonban 1955. április 19-én a „Pál Ottó” fedőnevű informátorral, aki jelentette, hogy a letartóztatások elég nagy félelmet és riadalmat keltettek a községben.³⁶

A letartóztatása után Annus István hamarosan egy úgynevezett fogdaügynököt kapott társként a cellájába, aki minden szavát jelentette a vizsgálótisztnek.³⁷ Annus István elmondta többek között, hogy március 17-én tartóztatták le, először társaival együtt Békéscsabára szállították, és még aznap éjjel Budapestre vitték őket, ahová fél kilenckor érkeztek meg. A békéscsabai ávosok közölték vele, hogy Budapesten is lefűleltek egy hasonló röpcédulákat készítő szervezkedést, illetve mind a tizenöt barátját letartóztatták. Arra gyanakodott, hogy Horváth Károly gépkocsivezető miatt buktak le, aki a Láng Gépgyárban dolgozott. Azt is elmondta az ügynöknek, hogy az apja főjegyző volt, aki két évet volt börtönben és másfél évet internálva, mert egyik alkalommal, amikor karhatalmat akartak kiküldeni a községbe a hatóságok a kenyérhiány miatti elégedetlenség letörésére, azt mondta állítólag, hogy ne a karhatalmat küldjék, hanem kenyeret.³⁸ Később közölte Annus a fogdaügynökkel azt is, hogy volt robbanóanyaguk, gyújtózsínórnjuk és egy Walter gyártmányú pisztolyuk is négy tölténnyel.

A DISZ-titkár is be volt szervezve a mozgalomba, vele hatoltak be a békéssámsoni pártszervezet helyiségébe. Ekkor már az volt a gyanúja, hogy Arany Tóth Ferenc miatt buktak le, mert ő katona volt ekkor, és beszervezett egy tisztet, aki feljelentette őket.³⁹ A fogdaügynök az egyik jellemzésben így írt róla: „Azt mondja, hogy őt rendkívül érdekelték mindég a titokzatos dolgok, főleg a kémhistóriák és politikai cselszövények, és ő ezekkel kapcsolatban mindig nagyon szeret különböző kombinációk és variációk révén rájönni, hogy mik vannak a tényleges dolgok mögött.”⁴⁰ Elmondta továbbá, hogy Szeged környékén is volt egy szervezkedés, amelynek egy Kovács István nevű személy volt a vezetője.⁴¹ Egyik társa, Zöld Imre a Fehér Gárda nevű ellenálló szervezethez tartozott, mégpedig Kovács István szervezkedésének a megmaradt vonalához sorolta ekkor Annus István. Az ügynök erre megjegyezte a jelentésben, hogy Annus István „szerelem mellébeszélő és hazudós típus”.⁴² Beszélt a letartóztatásának a körülményeiről is: éppen névnapot ültek, amikor rajtuk ütöttek. Ekkor már egyébként nagyon fáradt volt a sok éjszakai kihallgatás miatt, a szemét alig tudta nyitva tartani, és beszélgetés közben is elaludt.⁴³

Kicska Imre államvédelmi hadnagy volt az ügy vizsgálótisztje, aki vizsgálati tervet is készített a kihallgatások lebonyolítására. A vizsgálat feladatául a szabadlábban lévő tagok felderítését, további munkájuk megakadályozását és ellenséges tevékenységük megállapítását jelölte meg. Rendkívül érdekelt az államvédelmi szervezet az is, vajon volt-e kapcsolata a csoportnak másik antikommunista szervezettel vagy valamilyen külföldi testülettel. További cél volt az úgynevezett bűncselekmények dokumentálása, illetve Joachim Sándor, Pfeifer György és Mátay Tóth József pap szerepére is kíváncsiak voltak a vizsgálati szervek.⁴⁴ A fentiekből is látszik, hogy a hatóságok igyekeztek a legapróbb részleteket is felderíteni, illetve a kihallgatások során alkalmazott lélektani fogásokat is előre rögzítették a kihallgatási tervekben.⁴⁵ Kicska Imre államvédelmi hadnagy „taktikája” az volt, hogy „határozott, de nem erélyes hangnemben” beszél a letartóztatott Annus Istvánnal, és hivatkozott arra, hogy nincs értelme a tagadásnak, mert a társai már mindent elmondtak.⁴⁶ További kihallgatási módszerként azt jelölte meg, hogy a határozott hangnem ellenére jóindulata jeleként cigarettával is megkínálja.⁴⁷

A hatóságok igyekeztek összekapcsolni a békéssámsoni ügyet más szervezkedésekkel. Erre az említett, országos jelentőségű Fehér Gárda mozgalom volt a legalkalmasabb. A szervezkedés felszámolása idején, 1950. szeptember 6-án Szántó Lajosnak sikerült megszöknie a letartóztatás elől. Orosháza, Hódmezővásárhely és Makó határában lévő tanyákon bujkált évekig, amíg aztán Annus Istvánék ügyével kapcsolatban letartóztatták.⁴⁸ Joachim Sándor tíz éve ismerte Zöld Imrét, amikor 1952 nyarán közölték egymással, hogy mindketten tagjai egy szervezkedésnek. Joachim találkozót akart összehozni Szántó Lajossal, aki a Fehér Gárda pénztárosa volt korábban.⁴⁹ Joachim Sándor egy alkalommal elmondta Szántó Lajosnak, hogy

Békéssámsonban volt bálban, ahol Zöld Imre volt a zenész, aki igen jól tud hegedülni. Azt is mondta, hogy Zöld Imrét 1950-ben letartóztatták, azonban vissza is engedték. Szántó Lajos azért akart beszélni vele, hátha tud neki munkát szerezni, mert zenészként sok embert ismert.⁵⁰ A fentiekből látszik, hogy ez a kapcsolat csak nagyon gyenge és távoli szálakkal volt bizonyítható, ezért nem is erőltették a későbbiekben a hatóságok.

1955. március 17-e óta folytatták tehát a belügyi szervek a Magyar Ellenállási Mozgalom tagjai elleni vizsgálatot. A szervezet tagja volt Zöld Imre is, akiről megállapították, hogy 40 éves római katolikus kántor, és korábban tagja volt a nyilaskeresztes pártnak. 1940-től a helyi csendőrőrs besúgója is volt állítólag, amiért több alkalommal pénzt is kapott. Zöld Imrét 1950. július 25-én az ÁVH Békéscsabai Osztályának I. osztálya a fentiek alapján beszervezte ügynöknek. A kapott feladatokat viszont hanyagul látta el, a hatósággal való kapcsolatát több személynek is elárulta, ezért tevékenységéről hamarosan gyakorlatilag az egész község tudomást szerzett. 1951. március 1-jén a dekonspiráció miatt kizárták a hálózatból.⁵¹ Zöld Imrét 1955. március 24-én tartóztatták le a röpcédulázás miatt, és a házkutatást is megtartották nála. Kruzslicz József és Oláh István volt a tanú a házkutatásánál, amely 1955. március 23-án 22 óra 35 perckor kezdődött és március 24-én hajnali 2 órakor fejeződött be. Lefoglalták Zöld Imre katonai igazolványát, MKP-tagsági könyvét, valamint fényképeket, nyugtákat és végzéseket is.⁵² Letartóztatása után a fővárosba szállították, és mellé is fogdaügynököt telepítettek, mégpedig ugyanazt a személyt, akit Annus István mellé tettek be.⁵³ Az ügynöknek Zöld Imre elmesélte, hogy ő népzeneész volt korábban, de emellett három hold juttatott földön gazdálkodott. Közölte, hogy 17 hangszeren játszik, és van egy Stradivari-hegedűje is. Az ügynök valószínűleg észrevette, hogy Zöld Imre a lódítással igyekszik a megbízhatóságát is próbára tenni, mert megjegyezte: „Nézésében van valami alattomos.”⁵⁴ Később Zöld azt is elmondta, hogy amikor a koreai háború kitört, őt őrizetbe vették, azzal gyanúsították, hogy feljelentett egy kommunistát a felszabadulás előtt. Miután letartóztatták, megverték és beszervezték, majd aláírtak vele egy nyilatkozatot. Kiszabadulása után elmondta Annus Istvánnak, hogy beszervezték.⁵⁵ Többek között a volt békéssámsoni papnak is elmondta, hogy a hatóságnak dolgozik.⁵⁶ Volt Békéssámsonon egy Horváth nevű párttitkár, aki korábban nyilas volt. Ezzel a párttitkárral haragos viszonyban volt, mert egy nyomozótisztnek Zöld elmondta a párttitkár nyilas múltját.⁵⁷ A fogdaügynök gátlások nélkül jelentette a megfigyelt személyes jellegű közléseit is. Többek között azt, hogy Zöld Imre félt a veréstől,⁵⁸ hogy erősen vallásos volt, valamint a polgári filozófia és világnézet hívének tartotta magát. Zöld a parasztságot tartotta a leggerincesebb társadalmi rétegnek, mert az tartott ki legjobban az akkori politikai viszonyok között.⁵⁹ Sőt azt is jelentette az ügynök, hogy Zöld Imrének az „Az keresztfához megyek” kezdetű egyházi ének volt a kedvence.⁶⁰

1955. április 19-én még egy ügyvédet is ajánlott Zöld Imrének a fogdaügynök. Ezzel valószínűleg végképp elnyerte a bizalmát, mert Zöld Imre ezután elmondta neki az egész szervezkedés történetét, az Annus István apja elleni korábbi eljárást, amelyben állítólag ő is érintett volt, de ejtették ellene a vádat. Megemlítette a tanácsitkár rádiójának az ellopását, és a B-listára tett falubeli lakosok listájának megszerzését. Közölte, hogy a pártba beépített emberein keresztül megtudta, kiket akarnak a kulákok közül elvinni a községből. Őket előre értesítették, hogy meg tudjanak szökni. Ráíjesztettek a tanítóra is, és fenyegető leveleket küldtek a párttagoknak. A párttitkárt Csongrádi Pálnak hívták, akit sikerült leváltatni a járási pártbizottsággal, helyére egy Farkas nevű embert választattak meg. Cseszkó Sándor kommunisztát is elüldözték a faluból. 1953. augusztus 20-án Békéscsabán Vidám Vásár volt, és a piactéren több ezer röpcédulát szórtak szét, mire a hatóság a piacot lezárta, de a fiataloknak sikerült elmenekülniük. A téeszt is sikeresen bomlasztották. „...nem kellene más csak egy gyújtó szikra, hogy kirobbanjon valami, és ezért vannak ott rettegésben a kommunisták”⁶¹ – emlékezett vissza Zöld Imre.

Érdeemes Arany Tóth Ferenc vizsgálati fogsága történetének néhány részletét is felidézni, mivel nagyon tanulságos. Arany Tóth a mellé helyezett fogdaügynöknek kifejtette a véleményét, hogy „nem tarthat az nagyon sokáig, hogy a magyar népet meg a többi népet ilyen rabszolgaságban tartsák Moszkvából”.⁶²

„Engem szabályosan elraboltak” – mondta Arany Tóth Ferenc az ügynöknek. Az ezred főorvosa behívatta, és közölte, hogy elküldi tüdővizsgálatra. Meg is csinálták rögtön a beutalót, megmondták, mikor induljon, melyik vonattal utazzon, melyik főorvosnál jelentkezzen a kórházban. Amikor kilépett a laktanyából, ott állt egy taxi, egy-két ember éppen be akart ülni. Az egyik barátságosan megszólította, hogy szívesen elviszik, van még hely a kocsiban. Arany Tóth beült az autóba, és rögtön meg is bilincseltek. Megkérdezték, hogy tudja-e, milyen kocsiban ül. „Mondtam, hogy sejtem én azt már, kérem. Aztán meg sem álltunk idáig. Szép kis kórház...” Hangoztatta az ügynöknek azt a véleményét is, hogy: „Bár mindenki megtett volna annyit, mint mi, nem jutott volna az ország ilyen sorsra.”⁶³ Arany Tóth Ferenc egyébként antikommunista meggyőződése és hazaszeretete miatt lépett be a szervezkedésbe.⁶⁴ Első éjszaka a kihallgatója beugratta, úgy dobálózott a nevekkel és eseményekkel, hogy azt hitte, mindent tudnak az államvédelmi szervek, ezért nem is tagadott. Később észrevette, hogy csak néhány embert fogtak le addig, ezért óvatosabb lett.⁶⁵ „Tudom azt, hogy amit mi tettünk, az sajnos nem volt több, mint egy bolhacsípés az elefántnak” – mondta egyik alkalommal a cellatársának, akinek azzal is eldicsekedett, hogy egyszer a tótkomlói rendőrőrs falára is ragasztottak röpcédulát.⁶⁶ Arany Tóth Ferenc öntevékenyen megírta a szervezkedés indulóját, amit meg akart zenésíttetni, valószínűleg Zöld Imrével.⁶⁷ Arany Tóth Ferenc verseket is írt, ezek címe: *A könnyem csordul végig arcomon, Magyaroknak, Isten megsegít.*⁶⁸

A bírósági tárgyalás

A bírósági tárgyalást 1955. július 1-jén tartották, amelyre meghívták a Magyar Önkéntes Honvédelmi Szövetség országos központjának két vezető beosztású tagját, a Demokratikus Ifjúsági Szövetség országos központjának négy vezető beosztású tagját, a békéscsabai járási DISZ-titkárt, valamint a békéssámsoni DISZ-titkárt is.⁶⁹ A meghívottak meg is jelentek, és azt a következtetést vonták le az esetből, hogy a DISZ-nek a jövőben fokozottabb ellenőrzést kell gyakorolnia a vidéki szervezetek felett.⁷⁰

Az eljárás forgatókönyve és az ítélet indoklása szerint Annus István és Zöld Imre 1950-ben Békéssámson községben Magyar Ellenállási Mozgalom néven illegális szervezkedést hozott létre, amelynek Annus István volt a vezetője és a kezdeményezője, a politikai irányítója pedig Zöld Imre. A szervezet létrehozását Zöld Imre vetette fel, mégpedig azzal a céllal, hogy a hasonló gondolkodású fiatalokkal közösen a Demokratikus Ifjúsági Szövetség szervezetén belül fejtsenek ki ellenséges tevékenységet annak érdekében, hogy „a Magyar Dolgozók Pártja politikai nevelő munkája az ifjúság körében ne érvényesülhessen a faluban”. Annus István

gyakran hallgatta a külföldi rádiók adásait, és rendszerellenes verseket is írt. Édesapját 1948-ban izgatás vádjával elítélték, ezért ifj. Annus Istvánt kizárták a Demokratikus Ifjúsági Szövetségből, majd hamarosan visszavették. Ezután elhatározta, hogy a DISZ-t használja fel a tervezett szervezkedés létrehozására. A DISZ-titkárok részt vehettek a helyi pártvezetőség ülésein is, az itt hozott határozatokat rendszeresen közölték Annus Istvánnal. A szervezkedés tagjai a DISZ-helyiségben több alkalommal készítettek és terjesztettek rölapokat, és egy ideig itt rejtegették a szervezkedés fegyverét és a tervezett robbantáshoz beszerzett robbanóanyagot is. Annus István tervbe vette, hogy a Szabadságharcos Szövetség tanfolyamait felhasználva a szervezkedés tagjai rádiós, motoros és fegyveres kiképzésben is részt vesznek, erre azonban nem került sor. 1951 nyarán adták a Magyar Ellenállási Mozgalom nevet a szervezkedésnek, amelynek célja „a Magyar Népköztársaság államrendjének gyengítése és ezen keresztül megdöntése” volt. A várt háború és az esetleges amerikai megszállás esetén a helyi hatalom megszerzését tervezték. Ennek érdekében több ezer rölapot készítettek és terjesztettek, fegyvert, lőszert és robbanóanyagot szereztek és tartottak illegálisan birtokukban. A robbanószerekkel szovjet emlékműveket és vasúti síneket akartak felrobbantani. Illegális igazolványt és szervezeti szabályzatot is készítettek.⁷¹ Egyébként a Szabad Európa Rádió akciója keretében Békéssámsonban is dobtak le röpcédulákat léggömbörről.⁷² Valószínűleg ez adhatta az ötletet a röpcédulák készítéséhez.

illegális tagsági igazolványt is rendszeresítettek, ennek mintadarabjait el is készítették. A mozgalom számára készített szervezeti szabályzat szerint mindenkit felvettek a tagok közé, aki egyetértett a céljaikkal, és harcolni akart a fennálló társadalmi rend ellen. Az alapító személyek lettek a későbbi vezetőség tagjai. Az alapító tagok a többiek véleményének kikérése után saját belátásuk és felelősségük alapján vehettek fel a szervezetbe új tagokat. A tagok ki is léphettek, ha akartak, de titoktartási kötelezettségük volt. Automatikusan kiléptették a szervezetből azt a tagot, aki megnősült, mert csak nőtlen, független egyéneket akartak felvenni, hogy másokat ne veszélyeztessenek. Öttagú vezetőséget választottak, és havonta tíz forint tagdíjat szedtek. Az összes tag egyetértésével a szervezkedés felosztható volt. A szervezeti szabályzatot is minden tagnak el kellett fogadnia. A politikai minta vagy inkább talán példakép Kovács Imre és Kéthly Anna volt. A királypárti és a horthysta politikai nézeteket elutasították.⁷³

1954 nyarán Annus István javasolta, hogy Magyar Függetlenségi Párt néven hozzanak létre egy politikai pártot is, amely a szervezkedés tevékenységét irányította volna. A párt megalapítása után a *Magyar Ellenállási Mozgalom Lapja* címmel újságot is terveztek kiadni, amire azonban nem került sor. Közben több ezer röplapot készítettek és terjesztettek, ezeken a munkásosztály és a parasztság elnyomása, a beszolgáltatás, a kollektivizálás, a normarendszer, a párt és a kormány, a kommunisták és a Szovjetunió, illetve a Magyar Népköztársaság elleni fellépésre buzdították a magyarokat. 1954 őszén a tanácsi választások, illetve a Népfront Kongresszus alkalmával a választások és a Hazafias Népfront bojkottálására hívták fel a lakosságot. 1955 elején tervezték a tótkomlói szovjet emlékmű felrobbantását. 1955. április 4-e előtt tízezer röpcédulát akartak a fővárosban szétszórni, amit végül az államvédelmi szervek a letartóztatásukkal megakadályoztak.⁷⁴

Zöld Imre egyébként az ítélet szerint a szervezkedés idején rendszeresen tanácsokkal látta el Annus Istvánt, aki viszont minden fontosabb fejleményről tájékoztatta őt. 1952-ben Zöld Imre utasítást adott Annus Istvánnak, hogy a szervezkedés tartsa kézben a helyi DISZ-szervezet irányítását. A DISZ-titkáron keresztül a községi pártvezetőség ülésein hozott határozatok is Annus István tudomására jutottak. Ezeket Annus minden esetben közölte Zöld Imrével. 1952-ben egy általa írt röpcédulát adott át Annusnak, hogy sokszorosítsák és terjesszék. Zöld Imre közölte Annus Istvánnal, hogy Joachim Sándoron keresztül kapcsolatban áll a Fehér Gárda nevű szervezettel, amelytől írógépet fog szerezni a röplapok sokszorosítása érdekében, amelyeket előzetesen egyébként minden alkalommal jóváhagyott, és tudott a terjesztésükről is. A mozgalom szervezeti szabályzatát is bemutatta neki Annus. 1954 őszén utasította Annus Istvánt, hogy a szervezkedés tagjai fejtssenek ki propagandát annak érdekében, hogy a számukra megbízható emberek kerüljenek be a tanácsba és a Népfront Bizottságába. Id. Györgyi Ferencet sikerült a helyi Népfront Bizottság elnökévé megválasztatni, akit Zöld arra akart rávenni, hogy a tanácsba a nekik tetsző embereket jelölje. 1955 elején Annus István közölte Zölddel, hogy fel akarják robbantani a tótkomlói szovjet emlékművet. Zöld Imre Tótkomlóra ment, és felmérte, hogy milyen erős az emlékmű talapzata, és mennyi robbanóanyagra van szükség a megsemmisítéséhez. A terepszemle után felhagytak a robbantás gondolatával.

Az elsőfokú ítéletet a Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága 1955. július elsején és másodikán a nyilvánosság kizárásával megtartott tárgyaláson hozta meg. A tanács elnöke Andó Ferenc hadbíró alezredes volt. Zöld Imre kivételével valamennyi vádlott teljes beismerő vallomást tett, bűnösségüket elismerték. A vádlottak általában arra hivatkoztak, hogy Annus István befolyása alatt álltak, illetve fiatalos meggondolatlanságból és kalandvágyból követték el a cselekményüket. Az „imperialista rádiók” és az „ellenséges propaganda” is nagy hatással volt rájuk. Zöld Imre azt elismerte, hogy tudott a szervezkedésről, de tagadta, hogy bármilyen irányító vagy kezdeményező szerepe lett volna. A vizsgálati szervek rajta keresztül kapcsolták a békéssámsóni szervezkedést a Fehér Gárdához.

A másodfokú ítéletet 1955. augusztus 25-én, zárt fellebbezési tárgyaláson hozta meg a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának Katonai Kollégiuma. Szimmler János hadbíró alezredes

volt a tanácsvezető. A lőfegyverrel és lőszerrel való visszaélést a másodfokú bíróság a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés büntetvényében tényállásán belül értékelte, és nem külön bűncselekményként. Egyébként valamennyi vádlott fellebbezését elutasította, kivéve Bálint Mihály esetében, akinek fiatal korára való tekintettel a büntetését két év börtönre, három év időtartamra egyes jogoktól való eltiltásra és vagyona egynegyed részének elkobzására változtatta.⁷⁵

Az ügy elsőrendű vádlottja Annus István volt, aki 1929. december 22-én született Békéssámson községben. A korabeli származási kategóriák szerint kispolgári családból származott, édesapja 1945 előtt községi irodai tisztviselő volt, 1948-ban viszont izgatás miatt másfél év börtönre ítélték. Annus István 1949-ben tagja lett a DISZ-nek, ahol kultúrfelelősi tisztséget töltött be. Letartóztatásáig a Békéssámsoni Vegyes Javító Ktsz alkalmazásában dolgozott könyvelőként. Vagyontalan és büntetlen előéletű volt. 1955. március 17-én került előzetes letartóztatásba. A népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetése, illetve lőfegyverrel és robbanóanyaggal való visszaélés vádjával halálra és teljes vagyonelkobzásra ítélte a Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága 1955. július 2-án. A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága 1955. augusztus 25-én zárt fellebbezési tárgyaláson elutasította a fellebbezését. Az Elnöki Tanács kegyelemből életfogytiglani börtönbüntetésre változtatta az ítéletét. A forradalom alatt, 1956. november 1-jén kiszabadult, de 1957. április 1-jén ismét letartóztatták. Egy későbbi jellemzés szerint a börtönben illegális rádiója volt, éhségstrájkban vett részt, és tagja volt a börtönben létrehozott illegális szervezetnek, a Politikai Foglyok Országos Szövetségének is. 1963. március 26-án az 1963. évi 4. tvr. alapján szabadult. 1963. április 2-ától hat hónap időtartamra rendőri felügyelet alá helyezték, majd 1963. július 10-étől F-dosszié keretében ellenőrizték. 1964-ben nősült, az esküvőjére tizenkét korábbi börtöntársát is meghívta, ebben ellenséges beállítottságának a bizonyítékát látták az állambiztonsági szervek, ezért szoros ellenőrzés alá vonták, három hálózati személlyel figyeltették, a telefonján és a levelezésén keresztül is ellenőrizték. A hatvanas években a Békéssámsoni Előre Téteszben dolgozott mint könyvelő. Elvégezte a közgazdasági technikumot, és egy mérlegképes könyvelői tanfolyamot is végigjárt. Tulajdonképpen a rendszerváltás időpontjáig szemmel tartották az állambiztonsági szervek.

A másodrendű vádlott, Zöld Imre 1915. február 4-én született Nagykopácson. Iskolai végzettsége hat elemi. Szegényparaszti családból származott, szülei uradalmi cselédek voltak. Iskolái elvégzése után népzene-tanult, és később ez lett a foglalkozása is. 1936-tól 1948-ig önálló zenekara volt Békéssámsonon, majd 1948-ban bevonták a működési engedélyét. Közben kántorként is tevékenykedett a katolikus egyháznál. 1945 után három hold juttatott földet kapott, amelyen 1954-ig gazdálkodott. Vagyontalan és büntetlen előéletű volt.

1940-tól 1941 júliusáig tagja volt a nyilaskeresztes párt békéssámsoni szervezetének, egy hónapig a pénztárosi teendőket is ellátta, majd 1941 júliusában kilépett. 1945-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba, de a tagrevízió során a korábbi nyilas párttagsága miatt kizárták. Utána három hónapig a Nemzeti Parasztpárt tagja is volt. Az államvédelmi szervek szerint 1940–1941-ben a csendőrség békéssámsoni őrsének a besúgója volt. 1940-ben szervezte be egy civil ruhás csendőr a lakásán. Az volt a feladata, hogy a községben az emberek hangulatát figyelje. Hangulatjelentést azonban nem adott, csak néhány nyilas iratot, nyomtatványt továbbított a csendőrségnek. Szolgálatiért kétszer 20 pengőt kapott. 1945-ben Orosházán tárgyalás is volt az ügyében, de semmilyen ítélet nem született. Zöld Imrét 1950. július 25-én szervezte be az ÁVH Békéscsabai Osztályának I. Osztálya. 1951. március 1-jén zárták ki, mert dekonspirálódott.⁷⁶ 1950-ben tehát az ÁVH is beszervezte, amit Annus Istvánnak és Györgyi Ferencnek elmondott. Tevékenységéről az egész község tudott. A Magyar Ellenállási Mozgalomról Hegedűs László beszélt neki 1951-ben.⁷⁷ 1955. március 23-án tartóztatták le. A népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezése, illetve lőfegyverrel és robbanóanyaggal való visszaélés vádjával a Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága 1955. július 2-án halálra és teljes vagyonelkobzásra ítélte. A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága 1955. augusztus 25-én zárt fellebbezési tárgyaláson elutasította a

fellebbezését. Az Elnöki Tanács kegyelemből életfogytiglani börtönbüntetésre változtatta az ítéletét. Az 1963. évi 4. tvr. 1. § alapján végrehajtási kegyelmet nyert, és szabadult.

A harmadrendű vádlott, Hegedűs László 1927. szeptember 15-én született Nagymajláton. Nyolc elemít végzett, foglalkozása kereskedősegéd volt. Kisiparos családból származott, iskolai elvégzése után Budapesten a KÖZÉRT Vállalatnál helyezkedett el. 1948-ban tagja lett a Magyar Dolgozók Pártjának. Vagyontalan és büntetlen előéletű volt. Hegedűs László 1951-ben részt vett a szervezkedés létrehozásában, annak egyik értelmi szerzője volt. Elkészítette a röplapok előállításához szükséges guminyomdát és a szervezkedés nevével ellátott bélyegzőt. A röplapok nagy részét ő állította elő, és a terjesztésükben is részt vett, sok borítékot ő címzett meg. A szervezkedés fegyverét és a robbanóanyagot egy ideig a lakásán rejtegette. Bevonta a szervezkedésbe Arany Tóth Ferencet, Györgyi Ferencet, Setény Jánost, Tóth Istvánt, Bálint Mihályt és Kruzslicz Ferencet. 1955. március 17-én került előzetes letartóztatásba. A népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való részvétel, illetve lőfegyverrel és robbanóanyaggal való visszaélés vádjával a Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága 1955. július 2-án tíz év börtönre, teljes vagyonekzobzásra, lefokozásra és a büntetőtörvényben meghatározott állampolgári jogainak gyakorlásától való tízévi eltiltásra ítélte. A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága 1955. augusztus 25-én zárt fellebbezési tárgyaláson elutasította a fellebbezését. Az Elnöki Tanács 1962. május 25-én kegyelemből háromévi próbaidőre felfüggesztette büntetésének hátralévő részét.

A negyedrendű vádlott, Cseszkó Ferenc 1931. november 4-én született Békéssámson községben. Iskolai végzettsége egyéves kohóipari technikum. Foglalkozása vasöntő. Vagyontalan és büntetlen előéletű volt. Cseszkó Ferenc szegényparaszti családból származott, apja öt hold földön egyénileg gazdálkodott. 1951 és 1954 között a Belső Karhatalomnál teljesített szolgálatot, tizedesként szerelt le. Utána az Orosházi Finommechanikai Műveknél helyezkedett el vasöntőként. 1953-ban belépett a pártba. Cseszkó Ferenc még a bevonulása előtt, 1951 nyarán tagja lett a Magyar Ellenállási Mozgalom nevű szervezetnek, a mozgalomba Annus István szervezte be. Tótkomlóson részt vett röplapterjesztésben, és Benyhe Gyulát ő vonta be a mozgalomba. A katonai szolgálata alatt is kapcsolatot tartott a szervezkedéssel, 1952 tavaszán egy dobtárat, később pedig robbanóanyagot, gyutacsot és gyújtózsínórt szerzett. Ezeket hazavitte és a szervezkedés rendelkezésére bocsátotta. Javasolta, hogy a Gellért-hegyi Szabadság-szobrot robbantsák fel a robbanóanyaggal, illetve lássák el igazolvánnyal a szervezkedés tagjait. Cseszkó Ferenc beszervezte a mozgalomba Pásztor Antal államvédelmi szakaszvezetőt, akivel együtt teljesített szolgálatot a Belső Karhatalom I. Zászlóalj aknavető századánál Budapesten. 1955. március 17-én került előzetes letartóztatásba. A népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való részvétel, illetve lőfegyverrel és robbanóanyaggal való visszaélés vádjával a Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága 1955. július 2-án tizenöt év börtönre, teljes vagyonekzobzásra, lefokozásra és a büntetőtörvényben meghatározott állampolgári jogainak gyakorlásától való tízévi eltiltásra ítélte. A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága 1955. augusztus 25-én zárt fellebbezési tárgyaláson elutasította a fellebbezését. Az Elnöki Tanács kegyelemből 1956. szeptember 11-én 12 évre csökkentette a büntetését. Az 1963. évi 4. tvr. alapján szabadult. 1963. július 10-én Figyelő-dossziét nyitott az ügyében a Békés Megyei Rendőr-főkapitányság politikai osztálya.⁷⁸

Az ötödrendű vádlott, Arany Tóth Ferenc 1934. június 14-én született Békéssámsonon. Iskolai végzettsége mezőgazdasági technikum, foglalkozása agronómus. Vagyontalan és büntetlen előéletű volt. Arany Tóth Ferenc napszámos édesapja 1942-ben a helyi nyilas pártszervezet elnöke lett, 1944-ben meghalt. Ő maga viszont elmondása szerint nem volt nyilas érzelmű. 1952-ben végezte el az iskoláit, utána agronómusként dolgozott. 1954 novemberében bevonult az orosházi Pf. 2550. számú alakulathoz. Tagja volt a DISZ-nek. 1952 januárjában került kapcsolatba a mozgalommal, Annus István és Hegedűs László szervezte be a békéssámsoni DISZ helyiségében. Több röplap készítésében és terjesztésében is részt vett, Békéscsabán és Karcagon szórt röplapokat. Három verset is írt, az egyiket zenész ismerőseivel meg is akarta zenésíteni. A mozgalom szervezeti szabályzatának kidolgozásában is részt vett.

Belépett a Szabadságharcos Szövetségbe is azzal a céllal, hogy a fegyverek kezelését elsajátítsa. Katonai szolgálata megkezdése után aktív tevékenységet viszont már nem fejtett ki.

1955. március 15-én került előzetes letartóztatásba. A népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való részvétel, illetve lőfegyverrel és robbanóanyaggal való visszaélés vádjával a Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága 1955. július 2-án tizenkét év börtönre, teljes vagyonek kobzásra és a büntetőtörvényben meghatározott állampolgári jogainak gyakorlásától való tízévi eltiltásra ítélte. A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Katonai Kollégiuma 1955. augusztus 25-én zárt fellebbezési tárgyaláson elutasította a fellebbezését. Az Elnöki Tanács 1956. szeptember 11-én kegyelemből 10 évre csökkentette a büntetését. 1963. március 27-én szabadult az 1963. évi IV. tvr. alapján.

Az ügyben további tizenöt, összesen húsz embert ítéltek el, köztük volt Makszi István, Györgyi Ferenc, Setény János, M. Tóth Sándor, Pleskonits István, Major János, Pál János, Tóth István, Matók István, Matók József, Tóth József, Lengyel István, Benyhe Gyula, Bálint Mihály és Kruzslicz Ferenc. A rájuk kiszabott büntetések nagy különbségeket mutattak, a rendkívül súlyos tizenkét évtől három évig terjedtek. 1956. szeptember 11-én az Elnöki Tanács néhány személy esetében csökkentette a büntetést. A forradalom alatt kiszabadultak az elítéltek a börtönökből, de a szabadságharc leverése után a többségnek le kellett töltenie a hátralévő büntetését.

¹ ÁBTL 3.1.9. V-127611. 107–108. A Magyar Ellenállási Mozgalom szervezeti szabályzata. 1955. április 6.

² Szakolczai, 2001: 11–14.

³ Gyarmati, 2011: 268–274.

⁴ Soós, 2013: 7.

⁵ Óze–Óze, 2012: 357.

⁶ ÁBTL 3.1.5. O-9917. 38. Jelentés. 1954. augusztus 25.

⁷ ÁBTL 3.1.9. V-127611. 101. Jegyzőkönyv ifj. Annus István 5. kihallgatásáról. 1955. március 28.

⁸ ÁBTL 3.1.5-O-9917. 40. Összefoglaló. 1954. november 16.

⁹ Uo. 41. Összefoglaló. 1954. november 16.

¹⁰ Uo. 43. Jelentés. 1954. november 22.

¹¹ Uo. 44. Jelentés. 1954. november 26.

¹² Uo. 47. Jelentés. 1954. december 2.

¹³ Uo. 70. Jelentés. 1955. január 15.

¹⁴ Uo. 47. Jelentés. 1954. december 2.

¹⁵ Uo. 50. Jelentés. 1954. december 3.

¹⁶ Uo. 53. Jelentés. 1954. december 13.

¹⁷ Uo. 62. Jelentés. 1954. december 23.

¹⁸ Uo. 64–65. Jelentés. 1955. január 7.

¹⁹ Uo. 67. Jelentés. 1955. január 11. és ÁBTL 3.1.9. V-72533.

²⁰ ÁBTL 3.1.9. V-72533. 86–88. Ítélet. 1949. június 30.

²¹ ÁBTL 3.1.5. O-9917. 69. Jelentés. 1955. január 15.

²² Uo. 70. Jelentés. 1955. január 15.

²³ Uo. 77. Jelentés. 1955. január 14.

²⁴ Uo. 81. Jelentés. 1955. január 25.

²⁵ Uo. 90. Jelentés. 1955. február 4.

²⁶ Uo. 91. Jelentés. 1955. február 4.

²⁷ Uo. 97–98. Jelentés. 1955. február 9.

²⁸ Uo. 100–102. Jelentés. 1955. február 4.

²⁹ Uo. 103. Jelentés. 1955. február 17.

³⁰ Uo. 106. Jelentés. 1955. február 22.

³¹ Uo. 105–108. Jelentés. 1955. február 22.

³² Uo. 115–117. Jelentés. 1955. március 11.

³³ Uo. 108. Jelentés. 1955. február 22.

³⁴ Uo. 119.

-
- ³⁵ Uo. 7. Határozat. 1955. március 14.
³⁶ Uo. 91. Jelentés. 1955. április 20.
³⁷ Uo. 10. Jelentés. 1955. március 19.
³⁸ Uo. 10. Jelentés. 1955. március 19.
³⁹ Uo. 19. Jelentés. 1955. március 21.
⁴⁰ Uo. 39. Jelentés. 1955. március 22.
⁴¹ Uo. 42–46. Jelentés. 1955. március 23.
⁴² Uo. 47–53. Jelentés. 1955. március 24.
⁴³ Uo. 54–58. Jelentés. 1955. március 25.
⁴⁴ Uo. 59–64. Vizsgálati terv.
⁴⁵ Uo. 65–66. Intézkedési terv ifj. Annus István és társai ügyében. 1955. március 28.
⁴⁶ Uo. 67. Kihallgatási terv. 1955. március 18.
⁴⁷ Uo. 68. Kihallgatási terv. 1955. március 21.
⁴⁸ Uo. Jegyzőkönyv Szántó Lajos 4. kihallgatásáról. 1955. április 19.
⁴⁹ Uo. Jegyzőkönyv id. Joachim Sándor kihallgatásáról. 1955. április 22.
⁵⁰ ÁBTL 3.1.9. V-127611/2. 69. Szántó Lajos kihallgatási jegyzőkönyve.
⁵¹ ÁBTL 3.1.9. V-127611. 112. Jelentés Zöld Imre békéssámsoni lakos ügyében. 1955. március 23.
⁵² Uo. 111. Jelentés. 1955. március 24.
⁵³ Uo. 138–147. Zöld Imre fogdai magatartása. Jelentés. 1955. március 30.
⁵⁴ Uo. 117–123. Zöld Imre fogdai magatartása. Jelentés. 1955. március 28.
⁵⁵ Uo. 124–137. Zöld Imre fogdai magatartása. Jelentés. 1955. március 29.
⁵⁶ Uo. 148–149. Zöld Imre fogdai magatartása. Jelentés. 1955. március 31.
⁵⁷ Uo. 138–147. Zöld Imre fogdai magatartása. Jelentés. 1955. március 30.
⁵⁸ Uo. 150–156. Zöld Imre fogdai magatartása. Jelentés. 1955. április 1.
⁵⁹ Uo. 157–160. Zöld Imre fogdai magatartása. Jelentés. 1955. április 2.
⁶⁰ Uo. 174–177. Zöld Imre fogdai magatartása. Jelentés. 1955. április 7.
⁶¹ Uo. 192–195. Zöld Imre fogdai magatartása. Jelentés. 1955. április 19.
⁶² Uo. 286. 1. sz. jelentés Arany Ferenc fogdai magatartásáról. Jelentés. 1955. március 16.
⁶³ Uo. 287. 1. sz. jelentés Arany Ferenc fogdai magatartásáról. Jelentés. 1955. március 16.
⁶⁴ Uo. Arany Ferenc fogdai magatartása. Jelentés. 1955. március 18.
⁶⁵ Uo. Arany Ferenc fogdai magatartása. Jelentés. 1955. március 17.
⁶⁶ Uo. Arany Tóth Ferenc fogdai magatartása. Jelentés. 1955. március 21.
⁶⁷ Uo. Arany Ferenc fogdai magatartása. Jelentés. 1955. március 21.
⁶⁸ ÁBTL 3.1.9. V-127611/2. Annus István és társai ügye. 150.
⁶⁹ Uo. 119.
⁷⁰ Uo. 120.
⁷¹ ÁBTL 3.1.9. V-127611/a. 403. Ítélet. 1955. július 2.
⁷² ÁBTL 3.1.9. V-127611. Zöld Imre fogdai magatartása. Jelentés. 1955. április 22.
⁷³ Uo. 107–108. A Magyar Ellenállási Mozgalom szervezeti szabályzata. 1955. április 6.
⁷⁴ ÁBTL 3.1.9. V-127611/a. 403. Ítélet. Budapest, 1955. július 2.
⁷⁵ Uo. 419–421. Ítélet.
⁷⁶ ÁBTL 3.1.9. V-127611/2. Annus István és társai ügye. 97.
⁷⁷ ÁBTL 3.1.9. V-127611. 257–259. Jegyzőkönyv Zöld Imre első kihallgatásáról. 1955. március 24.
⁷⁸ ÁBTL 3.1.9. V-127611/2.

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

3.1.5.	Operatív dossziék
O-9917	„Békésiek”
3.1.9.	Vizsgálati dossziék

V-72533	Annus István
V-127611	Annus István és társai
V-127611/a.	Annus István és társai
V-127611/1.	Annus István és társai
V-127611/2.	Annus István és társai

Hivatkozott irodalom

Gyarmati, 2011

Gyarmati György: *A Rákosi-korszak*. Budapest, ÁBTL–Rubicon.

Őze–Őze, 2012

Őze Sándor – Őze Sándorné: *Sárréti Sasok. Nemzeti ellenállási mozgalom Kelet-Magyarországon, 1948–1953*. Budapest, Kárpátia Stúdió.

Soós, 2013

Soós Mihály: „*Susogók*”. *Kisvárosi értelmiség és az 1945 előtti keresztény középosztály az államvédelmi szervek célkeresztjében*. Budapest, Hamvas Béla Kultúrakutató Intézet.

Szakolczai, 2001

Szakolczai Attila: *Az 1956-os forradalom és szabadságharc*. Budapest, 1956-os Intézet.